

רבי טרפון תקיף בסגנונו

בתלמוד ובספרי המדרשים מסופר הרבה על התנאים ועל האמוראים, על קורות חייהם, על התנהגותם ועל אופים. בניגוד לזה כמעט אין למצוא במשנה — מלבד יוצאים מן הכלל נדירים, כגון המחלוקת בין רבן גמליאל ורבי יהושע,¹ — אפילו רמז על אישיותם של התנאים. יוצא מן הכלל הוא רבי טרפון.

דעת רבי טרפון בזכרת לעתים קרובות במשנה, או במוסרו הלכה או כבעל פלוגתא לתנא אחר ובפרט לרבי עקיבא שהיה תלמיד חבר שלו. בשלוש משניות חורגת אמרת רבי טרפון בצורת דיבורו מן המקובל. "אמר רבי טרפון: אקפח את בני שזו הלכה מקופחת, ששמע השומע וטעה וכו'".² אמר רבי עקיבא: אני אתקן וכו'".³ בטוי כזה מופרז בחריפותו, אין בדומה לו במשנתנו אצל שום תנא אחר. "מעשה בפרה שנטלה האם שלה, והאכילה רבי טרפון לכלבים. ובא מעשה לפני חכמים והתירוה... אמר רבי טרפון: הלכה חמורך טרפון. אמר לו רבי עקיבא: פטור אתה וכו'".⁴ שואלת הגמרא: "וכי חמור אחד היה לרבי טרפון?" הלא ידוע שרבי טרפון היה עשיר מאוד, כמו שאמר: "משום שרבי טרפון עשיר גדול היה".⁵ אלא רבי טרפון אהב ביטויים דרמטיים. כנראה גם את המשנה ברכות פרק א' מ"ג צריך להבין ככה. "אמר רבי טרפון, אני הייתי בא בדרך והטתי לקרות כדברי בית שמאי וסכנתי בעצמי מפני הלסטים". אמרו לו, אמנם כנראה לא היית כל כך ממש בסכנה, אבל באמת "כדי היית לחוב בעצמך, שעברת על דברי בית הלל", ראוי היית בגלל זה להיות בסכנה.⁶

כשאנו באים לבדוק את מאמרי רבי טרפון בתוספתא אנו מוצאים שם גם כן את חריפות הביטוי החביבה עליו. "הגליונים וספרי מינין אין מצילין אותן אלא נשרפין הן במקומן הן ואזכרותיהם; רבי יוסי הגלילי אומר, בחול קורא (= קורע) את האזכרות וגונו ושוורף את השאר. אמר רבי טרפון:

אקפח את בניי, שאם יבואו לידי שאני שורפן הן ואזכרותיהן וכו'" ⁷. "אמר רבי טרפון: תאיבני שתהא לי צרת הבת ואשיאנה לכהונה" ⁸. "אמר רבי יהודה, מעשה בא לפני רבי טרפון ואמר: כמוהו ירבו כוהנים גדולים בישראל. אמר לו רבי יוסי: כך אמר: כמוהו יתמעטו נתינים ממזרין בישראל" ⁹.

בגמרא נמצא ביטוי חריף דומה. וכבר היה רבי טרפון ורבי ישמעאל ווקנים יושבין ועוסקין בפרשת המן. והיה רבי אלעזר המודעי יושב ביניהם. נענה רבי אלעזר המודעי ואמר: מן שירד להם לישראל היה גבוה ששים אמה. אמר לו רבי טרפון: מודעי, עד מתי אתה מגבב דברים ומביא עלינו וכו' ¹⁰. וכן בתוספתא ¹¹: "דרש רבי עקיבא... אמר לו רבי טרפון: עקיבא עד מתי אתה מגבב ומביא עלי, אקפח את בניי אם לא הפרש שמעתי בין קבלה לזריקה (הדם) ואתה השויתיה קבלה לזריקה... אמר לו, העבודה, שלא היטיתה ימין ושמאל, אני שמעתי ולא היה לי לפרש ואתה דורש ומסכים להלכה, הא כל הפורש ממך כפורש מחייו". ובדומה לו ¹²: "אמר רבי שמעון, מעשה בינורם (במגורה) של דיסקוס (שם איש) ביבנה שנמדדה ונמצאת חסרה והיה רבי טרפון מטהר ורבי עקיבא מטמא... נמנו עליו וטמאוהו. אמר לו רבי טרפון, עקיבא, כל הפורש ממך כפורש מחייו". וכן בירושלמי ¹³: "אמר לו רבי טרפון, עקיבה, כל הפורש ממך כפורש מחייו".

"כל היד המרבה לבדוק בגשים הרי משובחת ובאנשים תקצץ. רבי טרפון אומר תקצץ על טיבורו. אמר לו הרי כריסו נתפתחת, אמר להם אף אני לא נתכוונתי אלא לכך" ¹⁴. אמנם ידוע לכם, שאני אוהב ביטויים של הגזמות, אבל כאן אני מכוון לזה באמת, מוטב תבקע כריסו ואל ירד לבאר שחת ¹⁵. כן אנו מוצאים אמרה של רבי טרפון בנוסח האופיני לו גם בירושלמי ¹⁶: "דתני ובני אהרן הכהנים יתקעו בחצצרות" ¹⁷ תמימים ולא בעלי מומין דברי רבי עקיבא. אמר לו רבי טרפון: אקפח את בניי אם לא ראיתי אחי אמי חיגר באחת מרגליו עומד בעזרה וחצוצרתו בידו ותוקע. אמר לו רבי עקיבא: רבי שמא לא ראיתיה אלא בשעת הקהל ואני אומר בשעת קרבן? אמר לו רבי טרפון: אקפח את בניי שלא הטייתה ימין ושמאל אני הוא שראיתי את המעשה ושכחתי ולא היה לי לפרש ואתה דורש ומסכים לשמועה, הא כל הפורש ממך כפורש מחייו".

כנראה מצא רבי לנכון להכניס את מאמריו אלה של רבי טרפון למשנה

בדיוק בצורתם המסורה, ולא רצה לשנות גם בסגנונם שאינו רגיל בסגנון שאר התנאים¹⁸.

- 1 ראש השנה פרק ב' מ"ט.
- 2 אהלות פרק ט"ז מ"א.
- 3 בכורות פרק ד' מ"ד.
- 4 נדרים דף ס"ב ע"א.
- 5 וראה גם כריתות פרק ה' מ"ב : "יביא מעילה וחומשה".
- 6 והשווה עירובין פרק ד' מ"ד, שכנראה רבי טרפון היה רגיל להיות בדרך.
- 7 תוספתא שבת י"ג.
- 8 שם יבמות א'.
- 9 שם בכורות ה'.
- 10 יומא דף ע"ו ע"א.
- 11 תוספתא זבחים א'.
- 12 תוספתא מקואות א'.
- 13 ירושלמי נוזר פרק שלישי ה"ה.
- 14 תוספתא נדה ב'.
- 15 נדה דף י"ג ע"ב.
- 16 ירושלמי יומא פרק א' ה"א ; מגילה פרק א' ה"י.
- 17 במדבר י' ח'.
- 18 השווה : פסחים דף ע"ב ע"ב : מעשה ברבי טרפון שלא בא אמש לבית המדרש, לשחרית מצאו רבן גמליאל אמר לו מפני מה לא באת אמש לבית המדרש אמר לו עבודה עבדתי. אמר לו כל דבריך אינן אלא דברי תימה. כנראה היה רבי טרפון ידוע בדברי תימה שלו.